

ŠOLA V NARAVI V EVROPSKEM PROSTORU IN POLOŽAJ SLOVENIJE VNJEM

BRIGITA GREGORČIČ

Center šolskih in obšolskih dejavnosti, dom Fara

Fara 3, 1336 Vas

brigita.gregorcic@guest.arnes.si

brigita_gregorcic@yahoo.com

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja poglede na šolo v naravi in razsežnosti poučevanja v naravi v evropskem prostoru ter položaj Slovenije v njem. V teoretičnem delu se v največji meri navezuje na rezultate Comenius projektov, v praktičnem pa na aktivnosti, ki so v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD) – domu Fara povezane z vodo. Šola v naravi je definirana kot skupni presek treh področij, in sicer spoznavanja okolja, aktivnosti na prostem in osebnostnega ter socialnega razvoja. Vsa tri področja skupaj navajajo učence na zdrav način življenja ter si prizadevajo za zdravo okolje in njegov trajnostni razvoj. V domu Fara v pokrajini Kostel je pri nekaterih učnih vsebinah vodna tematika uporabljena kot vodilna nit pri spoznavanju pokrajine, pri ostalih pa se, zaradi izredne vodne prepredenosti pokrajine, pogosto pojavlja kot ozadje. Na primeru učne vsebine Slap Nežica in lehnjakovi pragovi je ugotovljeno in prikazano skladanje opredelitve šole v naravi evropskega prostora s slovenskim načinom poučevanja v CŠOD.

1. UVOD

Leta 2002 je bil v okviru Comenius izobraževanj sklenjen triletni mednarodni projekt, katerega namen je bil povezati teoretično in praktično znanje povezano s poučevanjem v naravi. Strokovnjaki iz Avstrije, Češke, Nemčije, Švedske in Velike Britanije so povezali različne poglede in prakse v skupno izhodišče. Kot rezultat projekta je nastala brošura z naslovom Šola v naravi, pokrajina kot vir pristnega učenja (Outdoor Education, Authentic Learning in the Context of Landscapes), ki je teoretična podlaga novih izobraževanj, namenjenih učiteljem iz držav Evropske unije in učiteljem iz držav, ki si prizadevajo pristopiti v to skupnost evropskih držav.

2. ŠOLA V NARAVI V DRŽAVAH EVROPSKE UNIJE

Avgusta 2005 je na Švedskem potekalo stalno strokovno spopolnjevanje za učitelje z naslovom Šola v naravi (Outdoor Environmental Education). Udeleženci seminarja so prihajali iz petnajstih evropskih držav. Po stroki so bili udeleženci spopolnjevanja učitelji predšolske vzgoje, razrednega pouka, biologije, geografije, geologije, zgodovine, športne vzgoje, tehnike, matematike, fizike, angleščine, računalništva, strokovnih ekonomskih predmetov in specialne pedagogike. Program je bil izpeljan v obliki predavanj, ki so vključevala tudi izvedbo primerov dobre prakse na prostem. Na terenu so bile organizirane in izvedene delavnice, pri katerih so udeleženci aktivno sodelovali. V okviru delavnic so bile prikazane dejavnosti, ki omogočajo vključevanje vseh čutil pri spoznavanju okolja, izpeljane pa so bile tudi številne aktivnosti za razvoj osebnostnih in socialnih spretnosti. Zvečer so bile

na programu refleksije, v katerih so udeleženci ovrednotili možnosti za uporabo pridobljenega znanja in veščin na svojem delovnem mestu. Med udeleženci je stekla zelo intenzivna izmenjava izkušenj in pogledov. Postopno se je oblikovala opredelitev šole v naravi v evropskem prostoru in prisotnost tovrstnega načina poučevanja v posameznih državah.

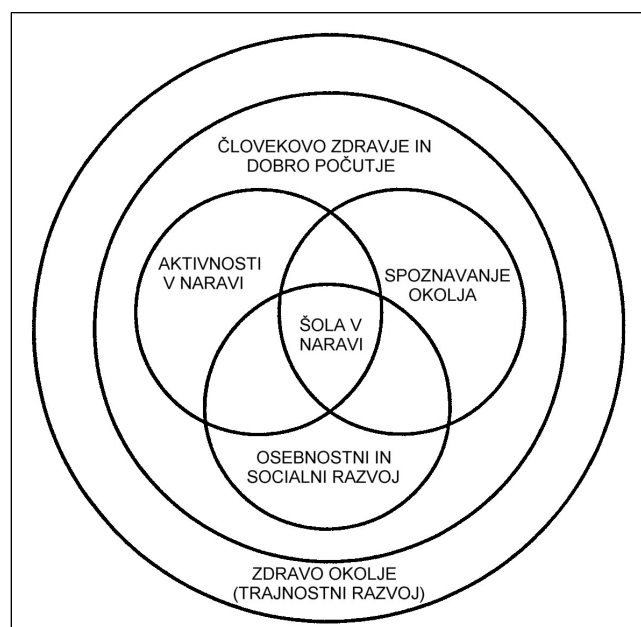
3. POLOŽAJ SLOVENSKE ŠOLE V NARAVI V DOMOVIH ČŠOD

V Sloveniji imamo zelo dobre naravne pogoje za izvajanje šole v naravi, ki so pogojeni z veliko pestrostjo slovenske pokrajine. Zaradi velike razpršenosti domov ČŠOD lahko učenci na ta način spoznajo dobršen del Slovenije. V državah, ki nimajo tako ugodnih naravnih pogojev, se morajo potruditi, da najdejo druge načine, s katerimi naredijo šolo v naravi zanimivo. Na Češkem priznavajo, da je njihova pokrajina precej monotona, so pa zato razvili uporabo dramaturgije, s katero pritegnejo pozornost otrok, v Angliji so usmerili pozornost na razvoj motoričnih sposobnosti, v Skandinaviji pa v skrb za okolje.

Udeleženci seminarja so ugotavljali, da imamo v Sloveniji šolo v naravi, ki jo izvajamo preko ČŠOD, zelo dobro organizirano in umeščeno v izobraževalni sistem. Takega načina niso poznali v nobeni od ostalih na spopolnjevanju prisotnih držav, bi si pa ga povsod želeli. V ostalih evropskih državah najpogosteje delo, ki ga opravljajo naši inštruktorji in učitelji, opravljajo zanesenjaški prostovoljci ali študenti. Zanimivo pa je, da v Evropi obstajajo oddelki za šolo v naravi na visokošolskih ustanovah, česar pa pri nas ne poznamo. Udeleženci seminarja iz različnih držav so pokazali željo po sodelovanju in povezovanju na področju šolanja v naravi s Slovenijo v okviru mednarodnih projektov.

4. OPREDELITEV ŠOLE V NARAVI V EVROPSKEM PROSTORU (1)

S pojmom šola v naravi je mišljen na eni strani izkustven način učenja, pri čemer se učenec do novih spoznanj dokoplje s konkretno izkušnjo, na drugi strani pa je s pojmom šola v naravi, kot prostor učenja, mišljena pokrajina, ki skupaj z ljudmi, ki živijo na določenem območju, postane cilj raziskovanja. Ko pokrajino raziskujemo, imamo tudi možnost premikanja po njej. Evropski inštitut za doživljajsko šolo v naravi in izkustveno učenje (The European Institute for Outdoor Adventure Education and Eksperimental Learning) definira šolo v naravi kot skupni presek treh področij, in sicer spoznavanja okolja, aktivnosti na prostem, in osebnostnega ter socialnega razvoja (slika 1). Okolje proučujemo z bolj ali manj znanstvenimi metodami, ki so domena naravoslovnih znanosti. Po mnenju avtorjev modela nosijo pri proučevanju okolja vodilno vlogo biologija, kemija, geografija in geologija. Z aktivnostmi na prostem je mišljeno predvsem razvijanje gibalnih sposobnosti, pri čemer je zelo pomembna tudi vloga iger. Na osebnostnem področju naj bi učenci napredovali na področju razvijanja samospoštovanja in samozavesti. To je doseženo, ko se učenci počutijo dobro, ker so se naučili nečesa novega ali premostili fizične ali psihološke ovire. S socialnim razvojem mislimo na razvoj medosebne sposobnosti, kar dosežemo s skupinskim

delom. Gre za delitev dela po skupinah, tako da se od posameznika pričakuje sodelovanje.

Slika 1: Shema definicije šole v naravi (1)

Spoznavanje okolja, aktivnosti na prostem in osebni ter socialni razvoj poudarjajo in navajajo na zdrav način življenja. Če je človek zdrav, si bo prizadeval tudi za zdravo okolje in njegov trajnostni razvoj, saj so naravni viri vse bolj omejeni. Šola v naravi ima zaradi neposrednega stika z naravo zelo pomembno vlogo pri vzgajanju za povezanost z okoljem. Če smo povezani z okoljem, bomo bolj občutljivi tudi za globalne okoljske probleme, ki vse bolj neposredno vplivajo na naše zdravje in naše dobro počutje.

5. PRISOTNOST VODNE TEMATIKE V DOMU FARA IN PRISOTNOST OPREDELITVE ŠOLE V NARAVI EVROPSKEGA PROSTORA V SLOVENIJI

Dom Fara se nahaja na zelo vodnatem območju ob reki Kolpi v pokrajini Kostel na jugu Slovenije. Zaradi specifične kamninske in tektonske zgradbe ter reliefne oblikovanosti je pokrajina gosto preprejena s potoki, ki so jih v preteklosti domačini izkoriščali za pridobivanje energije. Številni izviri v redko poseljeni in zato neonesnaženi pokrajini so bogat vir pitne vode, ki bo z odprtjem polnilnice kmalu postala v slovenskem merilu ekonomsko pomembna.

V domu Fara so učne vsebine pripravljene in izvedene skladno z učnimi načrti, tako da učenci iz različnih delov Slovenije kar se da najbolje spoznajo pokrajino, v kateri preživijo teden dni v šoli v naravi. Pri nekaterih učnih vsebinah je vodna tematika uporabljena kot vodilna nit pri spoznavanju pokrajine, pri ostalih pa se pogosto pojavlja kot ozadje. Učne vsebine, ki se najbolj neposredno obračajo na vodno mrežo okolice doma Fara, so navedene v tabeli 1.

Shemo definicije šole v naravi evropskega prostora poskušajmo na področju vodne tematike prenesti na slovenski prostor in ugotoviti njuno skladanje. Oglejmo si jo v tabeli 2 na primeru učne vsebine Slap Nežica in lehnjakovi pragovi. K tabeli je potrebno pripisati, da učenci raziskujejo potok in slap tako, da se premikajo ob njem proti izviru. Delo običajno poteka po skupinah, raziskovanje pa jim je omogočeno v eni od najbolj neokrnjenih pokrajin Slovenije.

UČNE VSEBINE	1.r	2.r	3.r	4.r	5.r
POTOK PRIFARSKI JARAK	X	X	X	X	X
SLAP NEŽICA IN LEHNJAKOVI PRAGOVI	X	X	X	X	X
REKA KOLPA IN POVRŠJE OB NJEJ	X	X	X	X	X
VAROVANJE OKOLJA TAKO IN DRUGAČE	X	X	X	X	X
ŽIVLJENJE V KOSTELU V PRETEKLOSTI	X	X	X	X	X
RAFTING NA REKI KOLPI			X	X	X

Tabela 1: Učne vsebine, ki se v Domu Fara nanašajo na vodno tematiko, in njihovo pojavljanje po razredih.

Predmet	Tematski sklop	Cilji	Dejavnosti
N a r a v o s l o v j e i n t e h n i k a	Shranjevanje in transport	<p>Učenec:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ve, da tekočine tečejo – iz izkušenj ve, da se podobno obnašajo zrnate snovi, zlasti če se tresejo, - razume stekanje tekoče vode proti morju, ki je največji zbiralnik vode, - spozna pojme topilo, topljenec in raztopina, - opazuje različne vrste prsti in ugotavlja razlike med njimi 	<p>Učenec:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opazuje različno nagnjene dele struge potoka, - meri čas, ki ga predmet potrebuje na različno nagnjenih delih struge, da opravi enako pot, - opiše strugo z različnimi strmci, - pove kje, kako in zakaj so ljudje regulirali potok, - opiše razlike med naravnimi in umetnimi pragovi, - opiše kraški izvir potoka, - pove, po katerih značilnostih bi prepoznali katerikoli kraški izvir, - pokaže, kje leži neprepustna kamnina, da nastane izvir, - na več mestih po toku navzdol opazuje, kako narašča količina vode, - opiše izliv v reko Kolpo, - s pomočjo 10% HCl preveri, po kakšni podlagi teče potok, - z instrumenti in raztopinami v Aquamercovem kovčku izmeri karbonatno trdoto vode, - pove, kako podlaga vpliva na vodo v potoku, - med hojo po gozdu pove, kje se barva prsti spremeni in ali spremembo barve spremlja še kakšen pojav v naravi (pojav izvirov ob stiku z rdečimi kremenovimi peščenjaki),
	Snovi v naravi		
	Živa bitja izmenjujejo snovi z okolico in jih spreminjajo	<ul style="list-style-type: none"> - izve, da si rastlina dela hrano iz ene sestavine zraka (ogljikovega dioksida) in vode, 	<ul style="list-style-type: none"> - opazuje mah, ki raste na lehnjakovih pragovih, - pove, katere snovi potrebuje ta rastlina za življenje, - prime in si ogleda mah, na katerem se je že nabral vodni kamen, - opiše razliko med prvim in drugim vzorcem mahu, - pove, od kod je prišel vodni kamen in kakšna je prihodnost mahu na lehnjakovih pragovih, - s stereolupo opazuje okamenel mah in svež mah gozdnih tal,

D r u ž b a	Naravne značilnosti pokrajine	- ugotavlja in vrednoti vpliv človeka na spreminjanje narave.	- pri hoji ob potoku opazuje, kakšne so skupne lastnosti struge, kjer nastaja največ lehnjaka, ogleda si lego in delovanje mlina Grbac na potoku Prifarski jarak tik pod slapom, pove, zakaj so ga ljudje postavili prav na tem mestu, ogleda si kamen, iz katerega so zgrajene stare kostelske hiše, pove, kje so ljudje dobili ta kamen in razloge, da so uporabili prav tega, pove ali je nekdanje izkoriščanje lehnjaka za pridobivanje gradbenega kamna uničilo pokrajino ali je bilo pridobivanje sonaravno, - pove, kako je po njegovem mnenju na turistično zanimivi točki poskrbljeno za smeti in za njihovo ločeno zbiranje, opazuje, na katerih mestih je največ smeti in pove, zakaj je temu tako.
----------------------------	-------------------------------------	---	---

Tabela 2: Program za učno vsebino z naslovom Slap Nežica in lehnjakovi pragovi za 5. razred devetletne osnovne šole (2, 3).

Verjetno ne bo težko najti kopice dejavnosti, ki omogočajo učencu spoznavanja okolja, gibanje na prostem, osebnostnega in socialnega razvoja, poudarjanja in omogočanja zdravega načina življenja v zdravem okolju.

6. SKLEP

Slovenija je na področju šole v naravi v primerjavi z ostalimi evropskimi državami zelo močna predvsem na račun zelo ugodnih naravnih danosti in dobre organiziranosti ter umeščenosti v izobraževalni sistem. Rezultati so predvsem produkt dolgoletne prakse in izkušenj institucije CŠOD na tem področju. Njene neizrabljene možnosti bi lahko bile v izobraževanju novih kadrov na bolj specializirani ravni, morali pa bi si želeli tudi povezovanja v okviru projektov s podobnimi evropskimi institucijami, da bi lahko naredili korak naprej v smeri bolj bistre vode.

7. LITERATURA

- (1) Szczepanski Anders in Nicol Robbie, 2005, neobjavljen vir.
- (2) Učni načrt. Naravoslovje in tehnika. 4.in 5.razred osnovne šole. 3. 12. 1998.
- (3) Učni načrt. Družba. 4. in 5. razred osnovne šole. 29. 10. 1998.